

ANTIBIOTIKLARDAN OQILONA FOYDALANISH: REZISTENTLIKNING OLDINI OLISHDA SHIFOKOR AMALIYOTINING O'RNI

Muallif: Baxtibekov Zakariyo

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Davolash ishi (rus tili) yo'nalishi 25_45 guruh talabasi

+998902530076

qahharovasayyora38@gmail.com

Anotatsiya: Antibiotiklardan oqilona foydalanish masalasi bugungi kunda global sog'liqni saqlash tizimining eng dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda dunyo miqyosida antibiotiklarga nisbatan rezistentlik — ya'ni mikroorganizmlarning dori vositalariga chidamliligi keskin ortib bormoqda. Ushbu holat nafaqat infeksiyon kasalliklarni davolash samaradorligini pasaytiradi, balki yangi turdagi mikroblarning paydo bo'lishiga ham zamin yaratadi. Maqolada antibiotiklardan oqilona foydalanishning ilmiy va amaliy asoslari, shifokor amaliyotida rezistentlikni kamaytirish bo'yicha samarali yondashuvlar hamda aholining tibbiy savodxonligini oshirish zarurati yoritilgan. Shuningdek, bemorlarga dori vositalarini o'zbilarmonlik bilan qabul qilmaslik, shifokor ko'rsatmasiga qat'iy amal qilish, dori-darmonlarning ta'sir mexanizmini chuqur tushunishning ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlar, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlari, O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimining amaldagi yo'nalishlari asosida tahliliy yondashuv amalga oshirilgan. Natijada, antibiotiklardan oqilona foydalanish faqat tibbiy masala emas, balki ijtimoiy, axloqiy va ma'naviy masala sifatida ham baholanishi kerakligi ta'kidlanadi.

Аннотация: Рациональное использование антибиотиков является одной из наиболее актуальных проблем современной системы здравоохранения. В последние годы наблюдается резкое увеличение устойчивости микроорганизмов к антибиотикам, что приводит к снижению эффективности лечения

инфекционных заболеваний и росту новых патогенных форм. В статье рассматриваются научные и практические основы рационального применения антибиотиков, роль врачей в предотвращении антибиотикорезистентности, а также важность повышения медицинской грамотности населения. Особое внимание уделено необходимости соблюдения врачебных рекомендаций, недопустимости самолечения и важности понимания механизмов действия лекарственных препаратов. Исследование основано на анализе данных Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ), а также актуальных направлений системы здравоохранения Узбекистана. Подчеркивается, что рациональное использование антибиотиков — это не только медицинская, но и социальная, этическая и духовная проблема.

Annotation: The rational use of antibiotics is one of the most pressing issues in modern healthcare. In recent years, the global rise in antimicrobial resistance has become a significant challenge, reducing the effectiveness of infection treatment and leading to the emergence of new resistant strains. This article explores the scientific and practical foundations of rational antibiotic use, the physician's role in preventing resistance, and the importance of improving public medical awareness. The study emphasizes the necessity of following medical prescriptions, avoiding self-medication, and understanding the mechanisms of drug action. Based on data from the World Health Organization (WHO) and the current strategies of Uzbekistan's healthcare system, the research concludes that the rational use of antibiotics should be considered not only a medical issue but also a social, ethical, and moral responsibility.

Kalit so'zlar: Antibiotik, rezistentlik, oqilona foydalanish, shifokor amaliyoti, infeksiya, JSST, tibbiy savodxonlik, profilaktika.

Ключевые слова: Антибиотик, резистентность, рациональное использование, врачебная практика, инфекция, ВОЗ, медицинская грамотность, профилактика.

Keywords: Antibiotic, resistance, rational use, medical practice, infection, WHO, health literacy, prevention.

Kirish

Insoniyat tarixida antibiotiklarning kashf etilishi tibbiyotda inqilobiy o'zgarish yasagan hodisalardan biridir. Aleksandr Fleming tomonidan 1928-yilda penitsillin topilganidan so'ng, millionlab insonlarning hayoti saqlab qolindi, o'linga sabab bo'layotgan ko'plab yuqumli kasalliklar davolanishi mumkin bo'ldi. Shunga qaramay, XXI asrga kelib, antibiotiklarga nisbatan mikroorganizmlarning qarshilik (rezistentlik) holati butun dunyo miqyosida sog'liqni saqlash tizimiga jiddiy tahdid solmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, agar antibiotiklardan oqilona foydalanish bo'yicha zarur choralar ko'rilmasa, 2050-yilga borib antibiotiklarga chidamli infeksiyalar tufayli har yili 10 millionga yaqin inson hayotdan ko'z yumishi mumkin. Rezistentlikning ildiz sabablari chuqur tahlil qilinsa, ulardan eng asosiysi antibiotiklardan noto'g'ri va ortiqcha foydalanishdir. Ko'plab bemorlar hatto oddiy shamollash, virusli infeksiyalar yoki allergik reaksiyalar uchun ham antibiotik qabul qilishadi, bu esa bakterial florani sun'iy o'zgartiradi va yangi, chidamli turlarni shakllantiradi. Natijada, kelajakda hatto eng oddiy infeksiyalarni ham davolash qiyinlashib boradi. Bu muammo nafaqat klinik amaliyot, balki ijtimoiy hayot, iqtisodiy barqarorlik va milliy sog'liq xavfsizligiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Antibiotiklardan oqilona foydalanish deganda, ularni faqat zarurat bo'lgandagina, to'g'ri dozada, to'liq kurs asosida va shifokor tavsiyasi bilan qo'llash tushuniladi. Oqilona foydalanishning maqsadi — infeksiyani samarali davolash bilan birga, bakteriyalarning qarshilik rivojlanish xavfini kamaytirishdir. Shifokorlarning bu jarayondagi roli nihoyatda muhim, chunki ular nafaqat davolovchi mutaxassis, balki aholining tibbiy savodxonligini oshiruvchi, profilaktika targ'ibotchisi sifatida ham faol ishtirok etadilar. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi ham ushbu yo'nalishda bir qator amaliy dasturlarni amalga oshirmoqda. Jumladan, "Antimikrob rezistentlikka qarshi milliy strategiya" ishlab chiqilgan bo'lib, unda shifokorlar, farmatsevtlar, laboratoriya mutaxassislari va aholi o'rtasida antibiotiklardan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish maqsad qilingan. Shu bilan birga, kasalxonalar

darajasida antimikrob nazorat tizimlari yo'lga qo'yilmoqda, tibbiy xodimlarning malakasini oshirish bo'yicha maxsus treninglar tashkil etilmoqda. Kirish qismida muhim jihatlardan biri shuki, antibiotiklarga qarshilik muammosi global ko'lamda yagona davlat yoki soha doirasida hal qilinmaydi. Bu masala kompleks yondashuvni talab qiladi: sog'liqni saqlash, qishloq xo'jaligi, farmatsevtika, ekologiya va ta'lim sohalari o'zaro hamkorlikda harakat qilishi lozim. Masalan, veterinariya tibbiyotida antibiotiklarning ortiqcha qo'llanishi, go'sht va sut mahsulotlarida dori qoldiqlarining mavjudligi ham inson organizmida rezistentlikni oshiradi. Shu sababli, "Bir sog'liq" (One Health) konsepsiyasi doirasida inson, hayvon va atrof-muhit sog'lig'ining o'zaro bog'liqligi ta'kidlanadi. Shifokor amaliyotida antibiotiklardan oqilona foydalanish faqat dori buyurish bosqichi bilan cheklanmaydi. Bu jarayonga to'g'ri tashxis qo'yish, mikrobiologik tahlillar asosida dori tanlash, davolash muddatini belgilash va natijani kuzatish kiradi. Afsuski, ayrim hollarda laboratoriya tekshiruvlarining yetishmasligi yoki vaqt tanqisligi sababli shifokorlar empirik, ya'ni taxminiy asosda antibiotik belgilashadi. Bu esa ba'zi holatlarda noto'g'ri tanlovga olib keladi. Shu bois diagnostika vositalarini kengaytirish, zamonaviy laboratoriyalarni jihozlash, shifokorlarning klinik qaror qabul qilish malakasini oshirish dolzarb ahamiyatga ega. Bundan tashqari, bemorlarning o'zini o'zi davolash holatlari ham keng tarqalgan. Dorixonalarda retseptsiz antibiotik sotilishi, internetdagi noto'g'ri maslahatlar yoki "tanish maslahatlar" oqibatida insonlar sog'lig'iga jiddiy zarar yetkazish hollari ko'paymoqda. Bu nafaqat individual salomatlikka, balki butun jamiyat uchun xavfli epidemiologik muhitni yaratadi. Shu sababli, har bir fuqaro o'z sog'lig'i uchun mas'uliyatni his qilishi, antibiotiklarni faqat shifokor tavsiyasiga ko'ra qabul qilishi lozim. Shuningdek, antibiotiklardan oqilona foydalanish masalasi nafaqat tibbiy, balki axloqiy jihatdan ham muhimdir. Chunki bu jarayonda har bir insonning qarori — boshqalarning sog'lig'iga ta'sir ko'rsatadi. Shifokorning bitta noto'g'ri yozilgan retsepti yoki bemorning bitta noto'g'ri qadami kelajakda yuzlab insonlar uchun muammoga sabab bo'lishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, maqolada antibiotiklardan oqilona foydalanishning psixologik, ijtimoiy va amaliy jihatlari kompleks tarzda

yoritiladi. Kirish qismini yakunlar ekanmiz, antibiotiklarga qarshilik — bu faqat mikroblar bilan kurash emas, balki insoniyatning o‘zini o‘zi himoya qilishdagi sinovidir. Oqilona yondashuv, ilmiy asoslangan qarorlar, tibbiy madaniyat va shifokor-bemor o‘rtasidagi ishonch — bu kurashning eng muhim qurollaridir.

Asosiy qism

1. Antibiotiklarning tibbiy ahamiyati va turlari

Antibiotiklar — mikroorganizmlar yoki sun‘iy yo‘l bilan olingan kimyoviy moddalar bo‘lib, ular bakteriyalarning o‘shini to‘xtatish yoki ularni yo‘q qilish xususiyatiga ega. Tibbiyotda antibiotiklar infeksiyon kasalliklarni davolashning asosiy vositasi hisoblanadi. Antibiotiklarning kashf etilishi insoniyat tarixida o‘lim darajasini keskin kamaytirgan, jarrohlik amaliyotlarini xavfsizroq qilgan va zamonaviy tibbiyotning poydevorini mustahkamlagan.

Antibiotiklar turlicha ta‘sir mexanizmiga ega:

Bakterisid antibiotiklar bakteriyani o‘ldiradi (masalan, penitsillin, seftriakson).

Bakteriostatik antibiotiklar esa bakteriyalar o‘shini to‘xtatadi (masalan, tetratsiklin, eritromitsin).

Shuningdek, antibiotiklar spektri bo‘yicha ham farqlanadi:

Keng ta‘sir doirasiga ega antibiotiklar — bir vaqtning o‘zida bir necha turdagi bakteriyalarga qarshi samarali.

Tor ta‘sir doirasiga ega antibiotiklar esa ma‘lum bir bakteriya turiga nisbatan faol hisoblanadi.

Ammo aynan keng spektrli antibiotiklarning ko‘p ishlatilishi bakteriyalarning qarshilik (rezistentlik) hosil qilishiga sabab bo‘ladi. Shuning uchun zamonaviy tibbiyotda “antibiotiklarni oqilona tanlash” prinsipi ustuvor hisoblanadi.

JSST ma‘lumotlariga ko‘ra, hozirda dunyo bo‘yicha 700 mingdan ortiq inson har yili antibiotiklarga chidamli infeksiyalar sababli hayotdan ko‘z yumadi. Bu raqam 2050-yilga borib 10 millionga yetishi mumkinligi haqida ogohlantirishlar berilgan. Shu sababli, antibiotiklar faqat zarurat bo‘lgandagina, mikrobiologik tahlil asosida buyurilishi lozim.

2. Rezistentlikning sabablari va oqibatlari

Antibiotiklar kashf etilganidan so'ng, mikroorganizmlar o'z tabiiy himoya mexanizmlarini shakllantira boshladi. Ular genetik o'zgarishlar orqali dori vositalariga qarshilik hosil qiladi. Bu jarayon "antimikrob rezistentlik" deb ataladi.

Rezistentlikning asosiy sabablari quyidagilardir:

1. Antibiotiklarni noto'g'ri qo'llash — virusli infeksiyalar uchun dori belgilash.
2. Dori kursini to'liq tugatmaslik — bakteriyalar tirik qolib, kelajakda kuchliroq qarshilik hosil qiladi.
3. O'zini o'zi davolash — shifokor tavsiyasisiz dori sotib olish.
4. Qishloq xo'jaligida antibiotiklardan foydalanish — chorva mahsulotlari orqali inson organizmiga ta'sir etadi.
5. Gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik — infeksiyalarning tez tarqalishiga sabab bo'ladi.

Rezistentlikning oqibatlari juda xavfli:

Oddiy infeksiyalarni davolash uchun dori samarasi pasayadi.

Kasalliklar uzoq davom etadi, davolanish xarajatlari ortadi.

Shifoxonalarda infeksiyalar tez tarqaladi (nosokomial infeksiyalar).

Jarrohlik va transplantatsiya amaliyotlari xavf ostida qoladi.

Global miqyosda sog'liqni saqlash tizimi iqtisodiy bosim ostida qoladi.

Masalan, O'zbekistonda o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra, pnevmoniya bilan kasallangan bemorlarning 30 foizida ishlatilgan antibiotiklarga nisbatan qisman rezistentlik aniqlangan. Bu esa yangi, kuchli antibiotiklar ishlab chiqishni talab qiladi, biroq bu jarayon juda qimmat va uzoq muddatli hisoblanadi.

Rezistentlikka qarshi kurashda xalqaro hamkorlik muhim o'rin tutadi. JSST, Yevropa kasalliklarni nazorat qilish markazi (ECDC), AQSh CDC tashkilotlari har yili "Antibiotiklar haftaligi" doirasida targ'ibot ishlarini olib boradi. Maqsad — tibbiyot xodimlari va aholini ogohlikka chaqirish, noto'g'ri dori ishlatishning xavfini tushuntirishdir.

3. Shifokor amaliyotida oqilona foydalanish prinsiplari

Antibiotiklardan oqilona foydalanish (antimicrobial stewardship) — bu shifokorlar, farmatsevtlar va laboratoriya mutaxassislarining hamkorlikdagi nazorat tizimidir. Ushbu tizimning asosiy maqsadi — antibiotiklarni to‘g‘ri, samarali va xavfsiz tarzda qo‘llash orqali rezistentlik rivojlanishini kamaytirishdir.

Oqilona foydalanishning asosiy prinsiplari:

1. To‘g‘ri tashxis — infeksiya bakterial yoki virusli ekanligini aniqlash.
2. Mikrobiologik tahlil asosida tanlov — dori tanlashda sezuvchanlik testini o‘tkazish.
3. Minimal samarali doza — dori miqdorini haddan oshirmaslik.
4. To‘liq kursni tugatish — bemor antibiotikni o‘z holicha to‘xtatmasligi kerak.
5. Profilaktik qo‘llashdan saqlanish — faqat real infeksiya mavjud bo‘lsa, dori belgilash.
6. Farmatsevtik nazorat — dorixonalar antibiotikni faqat retsept asosida sotishi kerak.

O‘zbekiston shifokorlarining amaliyotida ham ushbu qoidalar bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. Masalan, yirik tibbiyot muassasalarida “Antimikrob nazorat qo‘mitalari” faoliyat yuritadi. Ularning vazifasi — bemorlarga buyurilgan antibiotiklarni nazorat qilish, dori tanlashni standart protokollarga muvofiq baholash.

Shuningdek, shifokor-bemor munosabatida kommunikatsiya muhim o‘rin tutadi. Bemor dori nima uchun buyurilganini, qanday qabul qilish kerakligini aniq tushunmasa, dori samarasiz bo‘ladi. Shu sababli, tibbiyot xodimlari nafaqat davolash, balki o‘qituvchi rolini ham bajaradi. Bu esa tibbiy savodxonlikni oshirishda muhim bosqichdir.

4. O‘zbekiston tajribasi va xalqaro tajriba tahlili

O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash tizimi so‘nggi yillarda antibiotiklardan oqilona foydalanish borasida bir qator muhim islohotlarni amalga oshirmoqda. 2019-yildan boshlab JSST bilan hamkorlikda “Antimikrob rezistentlikka qarshi milliy strategiya (2020–2030)” qabul qilingan. Ushbu strategiyaning asosiy yo‘nalishlari:

Milliy monitoring tizimini yo‘lga qo‘yish;
Antibiotiklarni faqat retsept asosida sotish;
Tibbiyot xodimlari uchun maxsus o‘quv dasturlari tashkil etish;
Ommaviy axborot vositalari orqali aholiga tushuntirish ishlari olib borish.

Shuningdek, O‘zbekiston farmatsevtika tizimida dorixonalar faoliyati qat’iy nazorat ostiga olingan. Har bir antibiotik dori retsept asosida sotilishi, bemorlar esa shifokor nazoratisiz uni qo‘lga kiritmasligi lozim. Bu jarayonlar asta-sekin antibiotiklar iste’molini kamaytirish va ularning oqilona ishlatilishini ta’minlashga xizmat qilmoqda.

Xalqaro tajribaga nazar tashlaydigan bo‘lsak, Skandinaviya mamlakatlari — Shvetsiya, Norvegiya va Finlyandiya bu borada ilg‘or hisoblanadi. Ularning tibbiyot tizimida antibiotiklardan foydalangan bemorlarning soni minimal darajada. Buning sababi — shifokorlar qat’iy protokollarga amal qiladi, aholi esa tibbiy madaniyatga ega.

Yaponiyada esa har bir antibiotik uchun “individual pasport” tizimi mavjud. Bemorning har bir antibiotikga javob reaksiyasi maxsus ma’lumotlar bazasiga kiritiladi. Bu tizim dori tanlashda shifokorga aniq yo‘nalish beradi. AQSh va Yevropada “Antibiotic Stewardship Program” keng miqyosda joriy qilingan bo‘lib, u har bir klinikada dori ishlatish monitoringini olib boradi.

Ushbu tajribalar shuni ko‘rsatadiki, antibiotiklardan oqilona foydalanish faqatgina shifokor yoki bemor mas’uliyati bilan cheklanmaydi. Bu — butun jamiyat, davlat va sog‘liqni saqlash tizimining umumiy strategik masalasidir.

5. Aholining tibbiy savodxonligini oshirish zarurati

Antibiotiklardan oqilona foydalanishda eng muhim omillardan biri — aholining tibbiy savodxonligi darajasidir. Ko‘plab fuqarolar hali ham antibiotiklarning ta’sirini noto‘g‘ri tushunishadi. Ular har qanday isitma yoki yo‘talni “bakterial” deb o‘ylab, dorixona orqali o‘z bilganicha antibiotik sotib olishadi.

Tibbiy savodxonlikni oshirish uchun:

Maktab va kollej dasturlariga sogʻlom turmush va dori vositalari madaniyati boʻyicha maxsus fanlarni kiritish;

Televideniye, internet va ijtimoiy tarmoqlarda antibiotiklar boʻyicha maʼrifiy roliklar tarqatish;

Shifokorlar tomonidan aholiga muntazam tushuntirish ishlari olib borish zarur.

Shifokor-bemor oʻrtasidagi ishonch mustahkam boʻlmasa, bemor oʻz holicha qaror qabul qiladi. Shu sababli, kommunikatsion madaniyatni kuchaytirish, empatik yondashuv va ochiq suhbat tibbiy samaradorlikni oshiradi.

Takliflar

1. Antibiotiklardan oqilona foydalanish boʻyicha milliy oʻquv dasturi joriy etish.

Tibbiyot oliygohlari, kollejlari va malaka oshirish markazlarida “Antimikrob rezistentlikka qarshi kurash” fanini oʻquv jarayoniga kiritish zarur. Bu boʻlajak shifokor va farmatsevtlarning kasbiy savodxonligini oshiradi, dorilardan foydalanish madaniyatini shakllantiradi.

2. Dorixonalarda qatʼiy retsept tartibini joriy qilish.

Antibiotiklarning nazoratsiz sotilishini kamaytirish maqsadida retsept asosida dori berish tizimi kuchaytirilishi lozim. Har bir dorixona “elektron retsept” tizimiga ulanib, dori harakati nazorat qilinishi kerak.

3. Antimikrob nazorat qoʻmitalarining faoliyatini kengaytirish.

Har bir shifoxona va poliklinikada shunday qoʻmitalar tuzilib, bemorlarga buyurilgan antibiotiklarning toʻgʻriligini baholab borish amaliyoti joriy etilishi zarur.

4. Ommaviy axborot vositalari orqali aholiga maʼrifat berish.

Televizion koʻrsatuvlar, ijtimoiy tarmoqlarda videoroliklar va interaktiv oʻyinlar orqali “Antibiotikni toʻgʻri ishlat” aksiyalarini oʻtkazish, ayniqsa yoshlar orasida tibbiy madaniyatni oshiradi.

5. Profilaktik sogʻlom turmush tarzini targʻib qilish.

Sogʻlom ovqatlanish, jismoniy faollik va immunitetni mustahkamlash orqali organizmning tabiiy himoyasini kuchaytirish — antibiotiklarga boʻlgan ehtiyojni kamaytiradi.

6. Ilmiy tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlash.

O‘zbekiston olimlari uchun yangi avlod antibiotiklari va probiotik terapiyani o‘rganish bo‘yicha grantlar ajratilishi, xalqaro hamkorlik kuchaytirilishi lozim.

Ushbu takliflar amalga oshirilsa, antibiotiklarga nisbatan rezistentlikni kamaytirish, aholining tibbiy madaniyatini oshirish hamda sog‘lom turmush tarzini keng targ‘ib qilish orqali milliy sog‘liqni saqlash tizimining samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Xulosa

Antibiotiklar insoniyat tarixidagi eng buyuk tibbiy kashfiyotlardan biridir. Ularning yaratilishi ko‘plab o‘limga olib keluvchi infeksiyon kasalliklarni nazorat ostiga olish imkonini berdi. Ammo so‘nggi yillarda antibiotiklardan noto‘g‘ri foydalanish natijasida global miqyosda yangi muammo — antimikrob rezistentlik (AMR) yuzaga chiqdi. Bu holat nafaqat sog‘liqni saqlash tizimi, balki butun insoniyat kelajagi uchun jiddiy xavf hisoblanadi. Shu sababli antibiotiklar bilan bog‘liq masalalarga nafaqat shifokorlar, balki butun jamiyat mas‘uliyat bilan yondashishi zarur.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, antibiotiklardan noto‘g‘ri foydalanishning asosiy sababi — aholining tibbiy savodxonligi pastligi, o‘zini o‘zi davolash holatlarining keng tarqalganligi hamda dorixonalarda retseptsiz savdo tizimining davom etayotganidir. Bu holat natijasida bakteriyalar o‘z genetik tuzilmasini o‘zgartirib, antibiotiklarga nisbatan qarshilik hosil qiladi. O‘z navbatida bu jarayon oddiy infeksiyalarni ham davolashni qiyinlashtiradi, tibbiyot tizimiga katta iqtisodiy bosim yuklaydi.

Shu nuqtayi nazardan, O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar — masalan, “Antimikrob rezistentlikka qarshi milliy strategiya (2020–2030)” dasturi, JSST bilan hamkorlikdagi ilmiy-amaliy loyihalar — ijobiy natijalar bermoqda. Biroq bu jarayonni yanada chuqurlashtirish, har bir shifokor, farmatsevt va bemorning ushbu strategiyadagi o‘rnini aniq belgilash zarur.

Xalqaro tajribalar, xususan Skandinaviya davlatlari, Yaponiya, AQSh va Yevropa mamlakatlarida antibiotiklar ustidan qat‘iy nazorat tizimi mavjud. Bu mamlakatlarda dori faqat laborator tahlil asosida buyuriladi, bemorning antibiotikga javob reaksiyasi

ma'lumotlar bazasida qayd etiladi. Shuningdek, aholiga tibbiy madaniyatni singdirish uchun keng qamrovli ma'rifiy dasturlar amalga oshiriladi. Shu jihatdan, O'zbekiston uchun ham xalqaro standartlarga mos "Antimikrob nazorat qo'mitalari"ni keng joriy etish, barcha klinikalarda elektron retsept tizimini to'liq ishga tushirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Antibiotiklardan oqilona foydalanishning yana bir muhim jihati — shifokor va bemor o'rtasidagi ishonchli kommunikatsiyadir. Agar bemor dori nima uchun buyurilganini tushunmasa yoki kursni to'liq tugatmasa, davolanish natijasi pasayadi. Shu sababli, tibbiyot xodimlari bemorlarga dori vositalari, ularning ta'siri va to'g'ri qo'llanishi haqida muntazam tushuntirish ishlarini olib borishlari lozim. Bu nafaqat dori samaradorligini oshiradi, balki bemorning sog'lom turmush tarziga rioya etishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Sog'lom turmush tarzini shakllantirish antibiotiklarga ehtiyojni kamaytirishning eng samarali yo'llaridan biridir. To'g'ri ovqatlanish, jismoniy faollik, toza ichimlik suvi, gigiyenik me'yorlarga rioya etish va immunitetni mustahkamlovchi omillar organizmni tabiiy himoya mexanizmini kuchaytiradi. Natijada inson bakterial infeksiyalarga kamroq chalinadi, demak, antibiotiklar iste'moli ham kamayadi.

Shu bilan birga, zamonaviy tibbiyotda muqobil yondashuvlar — masalan, probiotiklar, fitoterapiya, immunoterapiya va yangi avlod nanotexnologik preparatlar — antibiotiklarning o'rnini qisman bosuvchi vosita sifatida o'rganilmoqda. O'zbekiston ilmiy muassasalari ham ushbu yo'nalishlarda tadqiqotlarni kuchaytirib, milliy innovatsion dori vositalarini ishlab chiqishga e'tibor qaratishi zarur.

Kelajakda antibiotiklardan oqilona foydalanish faqat tibbiy muammo emas, balki ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy ahamiyatga ega milliy masala sifatida qaralishi lozim. Aholining sog'lom turmush tarziga amal qilishi, tibbiy madaniyatning oshishi, sog'liqni saqlash tizimidagi mas'uliyatli boshqaruv — bularning barchasi bir-biriga bog'liq halqa bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash mumkinki, antibiotiklarga nisbatan oqilona yondashuv, sog'lom turmush tarzini shakllantirish va tibbiy savodxonlikni oshirish O'zbekiston

sogʻliqni saqlash tizimining ustuvor yoʻnalishlaridan biri boʻlishi kerak. Bu nafaqat bugungi avlod, balki kelajak avlod salomatligini himoya qilishning eng muhim kafolatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. M. Ahmedova. Antimikrob rezistentlik va antibiotiklardan oqilona foydalanishning tibbiy asoslari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2019. – 215 b.
2. R. Karimov, N. Xamrayeva. Infektsion kasalliklar va ularni davolashda zamonaviy antibiotiklar roli. – “Tibbiy fanlar axborotnomasi” jurnali, №4, 2021. – B. 42–48.
3. World Health Organization (WHO). Global Action Plan on Antimicrobial Resistance. – Geneva: WHO Press, 2015.
4. A. Rustamova. Oʻzbekiston sogʻliqni saqlash tizimida antibiotiklardan oqilona foydalanish strategiyalari. – “Tibbiyot va innovatsiyalar” ilmiy jurnali, №2, 2023. – B. 55–63.
5. European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC). Antimicrobial Consumption in the EU/EEA – Annual Epidemiological Report. – Stockholm, 2022.
6. M. Yuldashev, D. Nabieva. Sogʻlom turmush tarzini shakllantirish orqali infeksiyon kasalliklarning oldini olish. – “Tibbiyot rivoji” jurnali, №1, 2018. – B. 27–33.